



ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгэлээн

№ 49 (15487) ◆ 1995 чылдын март 16, четверг

Аг салган шагы 20.45. ± Садар өртөз 300 рубль.

Экономиктиг реформа боттанышкында

ЧАА ЭГЕЛЭЭШКИНИН БАШТАЙГЫЛАРЫ

1995 чылда кол сорулар чүд, кандыг углымыш-ны биле ажылдарыл, рынокту канчаар тургузарыл дээн чикетти амдыралчы чууга айтырыларын март 10-11 хүнеринде Кызыл хоорайга болган республика Чазаның кой кижир кижикчилик хуралына шыгызы-биле чуулашкан. Аңа Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак эге сөс алган, 1994 чылдың түнделерин барымда-лааш, экономиктиг реформа-ларын боттандыраарың талазы-биле немелде хем-чеглерин бо хуралга анык-дап кылдырып болган чуу-лаашкы көөрүн дыйткан.

База ол айткан Президентизи айтырар болза, чорулар аныктыг кол углымышкынын бирээзи чег реформанын чорудары болган колхоз, совхозтарын эде органиастаары. Чүге дие дык хой ажал-агылар буура дүшкөн, хоозураарың кырында турар.

Ужус ажал-агында бүгүле адырларын реформа-жыдарың айтырлар ТР-нин Чазаның Даргазы-ның бири ораманчызы В. Б. Салчактың «1995 чылда рес-публиканың экономиказын быжылган тургузар талазы-биле хемчеглер дугайында» иделетинде база тодаргай илереттинг. Илеткири ха-мык ажал-агыларын бот-турулгелерин боттарың боттары аныктыгың шыда-лай турарын демделгеш, оң чылдагыңны тайылбыр-лаан, Чүгү дээр республика Бугу бээни дотация аны-кты-биле туртат келген. Ын-чанга тургустуңуң келген байдалдан канчап уштуңу алдыр деп айтыр тургу-туңуң кээр. Оон бир арга-чы — негелде-хергелдиг барымдааларың, чикчилге-ге удуз турку шыдаарың болган болду богу ажал-агыларын тургунуң аңа-биле «шаап халдаш», чамдыктарың «күстүге дүшкө», хамык каваның сир-дедир кыл-ып каваның ам шуут ыттан-пастыр бис. Туз-түс кижир-лерин, бүлүктөрүн өңү-рөөрчүсүн апарган туудулар, бугурулгелер кыгма керек боор. Оон-моонор чынар барды, деткиң көнүр дээр-ге «кирдиң холуң лаше сүпт» деп чеме дыңаар ол-ла.

Мана хой-ле чикетер адап-сурап турбайн, чангыс Шагаан-Арыга турган ав-тобазаның дугайында чоо-чуулаарга-ла четир боор. Ук автобаза чаа хоораның туурасына кол роолду ой-назын кым-даа билдир, Саян аргындан аар чүктөр, Чаа аргындан сар-лаш дайырыңга тарышкан үнөн аягы НамАЗ-тарын, ЗИЛ-лерин шымыкты бугурулгелер турду үнөн. «Дардарыңа чангы-зың четир» тазы шыккан барың чээрби чыл чыгам туттунуң, уругустануң кел-ген автобаза чыл бениң четпейн чыккан сандыр берди. Ам оон орунда тө-ниткан жарактарын «сек-тер» — соңга, хаалгалары

шиңгээдин. Боттарыңа аныктыг чаа аргаларын дилеп тыварың орунче кир-ген. Чикээ, Каа-Хем ко-жуунуң Суг-Бажы суунуң амдырал, ажал-ижи, салым-чул өскелдер оңа ылаш-пас, рыноктуң аспадын уштуңуң үнериниң аргала-руктарын чурттарар. «Со-вет Тыва» совхоз хой түңүг өр-ширеге дүлдүңер, ажал-ыңың углымышкынын рыноктуң экономикаже көрү-нүң тургузарын өөренип көр-геш, «Суг-Бажы» ассоци-ация кылдыр эде тургусту-ңа. Ол ассоциацияның ам-дырал, ажал-херээ-биле бис-тиң корреспондентис чоок-та чаа танышкан келген.

Ам үе шуут өскертең, бикезиң деп өзес дээрзин кижир бүрүз билер болгай. Ажал, амдыралымың хун келген тудум-на улам на-рындап, кандыг-даа айты-рыңны чуулаашкы кээр-ге, хамык-ла чүве ажалдан-дырышкыңа барып узер беле өзес үени чурттап эр-тиң, азырадыкчы хоондерен уштунарымыс эрежеок чу-гула апарган. Рыноктуң эко-номикаже шилчигениң база дык хой чаа чүүдерин бис-тиң амдыралымыска кир-ген.

Тыва Республиканың ажал-агыларын рыноктуң экономика талазы-биле бы-ралары коңкак болганың харазындан хоозурулган уштунарың оруктарың тып, аргаларын дилеп, «дү-мүкчү тулганда бызаа сүжү-к» дээн ышан бот-баш-карнып кириккенер. Чикек кылдыр Каа-Хем кожуунуң девискээринде турар «Совет Тыва» совхоз үениң ман-гы-биле эде тургустунуң, «Суг-Бажы» ассоциация апа-р-аны манаа адал болур. Чаа эгелээшкениң баштайгы-ларын саныңа кирер ол ассоциацияның баштаар чериниң даргазына оон мурнуңда Эрин кожуунуң «Чаа орук» совхозтуң дирек-торуна ажалдан турган Ан-доей Шогжалович Туюлюш Суг-Бажы суунуң чурт-таңын чону удуралыкчыла-рын турза-даа, чикчилгелиг

байдалга эрткен чылдың ав-густ айда сонуг алган. А. Ш. Туюлюш алыс боду даан-дырган аныкты дээде олду-гун хөөн чок, негелдиг, кижилерин сеткилгине кир-дер удузукчу болуп, чо-раан-на черинге чоңуң хун-дуктелия чаалап ал келген. Допчу намдарын дыңап орага, черле чоңу кижидир деп чүве дораан иле-рин кээр. Тапташкың чыл-дыр дижиривис үеде алды чыл школа директорлан, комсомол, партия, Советтер ажилыңа идекпейлгир кижиг, райком секретары че-дир депшөөн.

Ол дарганың оң холу бо-лур «Суг-Бажы» ассоци-ацияның кол экономиктиг са-лап саварлыгыга дуржулга-лар саварлыгы экономикти Александр Соколович Каа-дырал оңуңда барган, ын-дыг-ла үр болган. Ол анык турган, Москваң Тимирязев аттыг академиязын доос-кан.

Ассоциацияның ажал-хе-рээни солунуң номчукула-рыңа таныштар соругла-биле бо ийи дарганың кайы-зы-биле-даа учуражып, чам-дык айтырыларын салып, оларның-биле чуулаашкыр аргалыг болган мен.

Александр Каадыр-оол: — Амдыралдыг амгы үеи — рынок харыдалаарыңың шилчиге үеи хостуг эреже-териниң тургустуңуңа-биле бугурулгелерин боттарың чүгү-ле бөгүнуң байдал-биле эвес, а дааргагы хүне, келир үе-же кезе көрүп, ажал-агы-ның боттары ушкарып-баш-кып, бирги үе-чадын ор-чуруктуң хемчеглерин кылчып берген. Бодум хуумда Нижний Новгород чедил, ол чериниң арга-дур-жуглазын өөренип көрүп чурдуң.

Черге киржилгениң үдү-гү-хузу санаттыңа. Чемге-ричтис не-черге база-чу-руп тургускан.

Ассоциацияда 8 эштежил-гениң ажилыңың кол углы-мышкыңары оларның ат-тарыңдан бидине бээр боор. Чикээ «Суг» кызыгаарлаан харысалгалы эштежилге. Маңаа суг-бараан фермазы

ның ажилчыңары кирер. Оон даргазыңа мурнуңда бригадир турган Валенти-на Ивановна Дандарын, бух-галтерине Нина Чатовна Хордуг-оолду сонгаан. Баш-таар чериниң — 3, ревизия комиссиязыңың 3 кежигү-нерин сонуг алган. «Мал-чың» эштежилгени эргиде кол зоотехник Наташа Мон-гуш даргалай берген. «Чыл-гы», «Сарлык» эштежилге-лерин улуг чылгычы Вла-димир Монгуш, Сайгыт-оол удузугу турар. Бо үнү эн-дигениң бухгалтерине Ли-на Бирделович Сат чаас-каан ажалдаар, чүгү дээр-ге мал бакканың санын ба-рымдаап, тургузукчу ху-далга ындыг шилтирени ху-далч көргөн. «Чиге-Дагы» тараалч чериниң ады-биле олчаан арттырган. Чикил-гелиг бадылаашкыга анык бригадир Вячеслав Белек-пен тилеп үнгөн. Бухгал-терине Роза Биче-оол ба-дылаткан. «Автопарк» гараж эргелекчиси Василий Балчырай баштаар. Бух-галтери — Чүдэна Нацы-оовна Санчат. Оон ыңай кон-сультация-тайылбыр бээр, амдырал хандырылга ай-тырылган хавылаар эштежилгелер бар.

Агар саннар ажиттыңың, экономиктиг реформага үн-делген, эде органиастааш-кың кылганың соонда эштежилгелер ажал-агының айы-биле тускайланч чор-уу баарлар. Оларның бот-тарың аразыңа иштиңи санажылга турар. Кол чүдүл — өңүчү элдендерин кичээшкениң төвүнге алган. Бо хүнерде машина-техниканың үлгелгези арт-кан.

«Суг-Бажы» ассоциация-ның ийи удузукчузуңуң чуулаашкыңдан алган көрү-гө, рыноктуң экономикаң не-гелдешчиге чоң кирген, орус удузуңда ышанч үлгелер-леп солгээрге, дош шим-чеп чорупкан. Ам-даа аар чет-дир барын олар чаа айтып туралар. Шимчээр-шим-чөөсө эт-хөргөңн ийи үлгелерин хынап көөр ассоциацияның баштаар черин-де иштиңи комиссияны 11 кижир составтыг тургускан. Баштаар чериниң даргазы Андрей Шогжалович Ниж-ний Новгород чораш, Ар-замас районуң «Приволь-ная жизнь» совхозтуң ассоциацияны шилчинир-ге иштиңи комиссия-ны кыска хуузада шим-чегир ажалдааның чууга кадында демделген орду.

Ындыг-даа бол, Нижний Нов-город өске регионга хамаар-жыр база Саян ажарга-ла черин садар болганда, ында бенин ылгалдың бо чаа эге-лээшкениге кандыг салдар-лын тайылбырлаар чорду.

Чаа тургустунуң турар ас-социация Суг-Бажының су-му чагыргазы-биле демнешиң алгаш, чоңуң социал кам-галап талазы-биле айтыр-ларын чогуур өңүндө өөр-енип көрүп, амдыралың че-динмес өг-бүдөлгө, мал-чыныңа тараа, далааның, тежигениң буггалтери Ли-на Бирделович Сат чаас-каан ажалдаар, чүгү дээр-ге мал бакканың санын ба-рымдаап, тургузукчу ху-далга ындыг шилтирени ху-далч көргөн. «Чиге-Дагы» тараалч чериниң ады-биле олчаан арттырган. Чикил-гелиг бадылаашкыга анык бригадир Вячеслав Белек-пен тилеп үнгөн. Бухгал-терине Роза Биче-оол ба-дылаткан. «Автопарк» гараж эргелекчиси Василий Балчырай баштаар. Бух-галтери — Чүдэна Нацы-оовна Санчат. Оон ыңай кон-сультация-тайылбыр бээр, амдырал хандырылга ай-тырылган хавылаар эштежилгелер бар.

Агар саннар ажиттыңың, экономиктиг реформага үн-делген, эде органиастааш-кың кылганың соонда эштежилгелер ажал-агының айы-биле тускайланч чор-уу баарлар. Оларның бот-тарың аразыңа иштиңи санажылга турар. Кол чүдүл — өңүчү элдендерин кичээшкениң төвүнге алган. Бо хүнерде машина-техниканың үлгелгези арт-кан.

«Суг-Бажы» ассоциация-ның ийи удузукчузуңуң чуулаашкыңдан алган көрү-гө, рыноктуң экономикаң не-гелдешчиге чоң кирген, орус удузуңда ышанч үлгелер-леп солгээрге, дош шим-чеп чорупкан. Ам-даа аар чет-дир барын олар чаа айтып туралар. Шимчээр-шим-чөөсө эт-хөргөңн ийи үлгелерин хынап көөр ассоциацияның баштаар черин-де иштиңи комиссияны 11 кижир составтыг тургускан. Баштаар чериниң даргазы Андрей Шогжалович Ниж-ний Новгород чораш, Ар-замас районуң «Приволь-ная жизнь» совхозтуң ассоциацияны шилчинир-ге иштиңи комиссия-ны кыска хуузада шим-чегир ажалдааның чууга кадында демделген орду.

Тыва Республиканың Пре-зидентизи Ш. Д. Ооржак март 14-те Россияның Агробанкының баштаар чериниң даргазың ораман-чызы Виктор Николаевич Хлыстуңу хулээп алган. Аңаа беседаның кол тема-зы болаа конуг чедипес акшаландырышкыңың бай-далдарыңа хоозурап, буу-рап батлазың айтырың бөгүндө кажангыңдан-даа артык чилгир тургустунуң агроулетуруп комплекзинде байдал болган, Россияның агробанкылары ол комплек-се дузалар хулээптеди. Ынчалжак олар бенин бугу-кырыңа туруп чаалап туу-лар, чүгү дээр оларның кол клиенттери — кёдээ чедлер апаңың үе чокте-талганыңдан болган орте-териниң нарынкантан эң үлүг каражадан. Көдээниң бугурулгелериниң саныңа аар аргаларыңа бикчилер дыңа чигиниң турар. До-лаага салган чээли алыр-ның практикасы база иле-дигиң түнделгеге чедир бээр. Амгы бо үеде көдээниң долаага салып чүзү-даа ар-паан деп болур.

Ш. Д. Ооржак биле В. Н. Хлыстуң олар чангыс айт түнелге келгенер, көдээ агробанкылар бугу-боггарыңың аргачыла шүүт чарылаас холбаалыг бол-ганда, тургустунуң келген байдалдан олар чыгыс кады үнүп болур. Бо эн берге байдалдан уштунарың бир дээпиг аргазы болза, чиг эттин бугурукчулери, оңу ажылдап кылыр бугу-рулгелери болган агро-банкылары хаара туруп турар улетуруп-саң-хөө бо-лүктери болур.

Алыс түнел продукция-ны сайгарыңдан орул-га кайызы-даа үдүлгү бол-ганда, олар шүптүзү алаан-назыла-чикилгени шыдаар, хергелдиг продукцияны бугурурине сонуураалды. Улетуруп-саң-хөө бөлүктери-ниң чедипес дуржулга-лар, чүгү дээр оларның кол клиенттери — кёдээ чедлер апаңың үе чокте-талганыңдан болган орте-териниң нарынкантан эң үлүг каражадан. Көдээниң бугурулгелериниң саныңа аар аргаларыңа бикчилер дыңа чигиниң турар. До-лаага салган чээли алыр-ның практикасы база иле-дигиң түнделгеге чедир бээр. Амгы бо үеде көдээниң долаага салып чүзү-даа ар-паан деп болур.

Ш. Д. Ооржак биле В. Н. Хлыстуң олар чангыс айт түнелге келгенер, көдээ агробанкылар бугу-боггарыңың аргачыла шүүт чарылаас холбаалыг бол-ганда, тургустунуң келген байдалдан олар чыгыс кады үнүп болур. Бо эн берге байдалдан уштунарың бир дээпиг аргазы болза, чиг эттин бугурукчулери, оңу ажылдап кылыр бугу-рулгелери болган агро-банкылары хаара туруп турар улетуруп-саң-хөө бо-лүктери болур.

Тываның Президентизи алыңгы республикада эко-номиктиг база педиктиг байдал-биле таныштырган.

«Шыңга» үнгөн чүүлге хамаарыштыр ЭН ЧООККУ УЕДЕ ЭГИДЕР

«Шың» солунуң 1995 чылдың март 3-теги 41 дуу-гар удузукчузың «Самолет-ту» кым ооруп чорут-каны» деп чуул парлат-тыңа. Оон үнелгениң соонда республикада бугу-лап шыдаар. Чүгү чан-гыс чүве тодаратканың дөдөр эгелээш, Россия Фе-дерацияның Президентизи Б. Н. Ельциниң тыва чоңаа белеке бергени чаа «Як-42Д» деп самолетка чедир бугу-ле чүве айт чок-ка оорлатканың турар дээр уткалыг дымчыр чуулаар-гап эгелээш.

А херектиң учуру мын-дыг болган. Сөөлү дыңа-дигардан алтыр, 10 млрд. рубль хире өртөгик само-лет Москваже оорлап муң-дунган болган ам ында чан-гыс эвес ай дургузуңда кандыг-даа аныктыг чок турар. Ам барың «Тыва авиашугунар» АО-нуң баштаар удузукчу-галары ол дугайында Чазак-ка-лаа, «Як-42Д» самолет-туң дорт ээзи болур Тыва Республиканың «Эткерко-муңга-даа» диднатпаан.

Херектиң учурун тода-рады-биле Президент Ш. Д. Ооржак, республика-ның Чааа, шүүгү сайды С. С. Күжүгетти баш-тады комиссияны тургу-стан. Оон тодаратканы ам-гы үеде самолет, шынап-ла, найысалдың аэро-порттарың бирээниде туруп турар. А оңу эгидиң алыр ыңды-ла амгы эвес. Самолеттуң турганы болган кадалгалы дээр аэропорт 200 миллион рубль негеп турар. Ону Кызылгач чедир кээриңге база 27 миллион рубль чарыдалыңа Чазак хуралыңа С. С. Күжүгеттиң дыңадыгыңа

оол болушкыга тодаргай бууруларың дугайында ай-тыртыга харыс бердимээш. Улетуруп, транспорт, энер-гетика болган харылаа са-ныды Н. В. Дьяков база алаа немей чуу-лаа чуула-лап шыдаар. Чүгү чан-гыс чүве тодаратканың дөдөр эгелээш, Россия Фе-дерацияның Президентизи Б. Н. Ельциниң тыва чоңаа белеке бергени чаа «Як-42Д» деп самолетка чедир бугу-ле чүве айт чок-ка оорлатканың турар дээр уткалыг дымчыр чуулаар-гап эгелээш.

А херектиң учуру мын-дыг болган. Сөөлү дыңа-дигардан алтыр, 10 млрд. рубль хире өртөгик само-лет Москваже оорлап муң-дунган болган ам ында чан-гыс эвес ай дургузуңда кандыг-даа аныктыг чок турар. Ам барың «Тыва авиашугунар» АО-нуң баштаар удузукчу-галары ол дугайында Чазак-ка-лаа, «Як-42Д» самолет-туң дорт ээзи болур Тыва Республиканың «Эткерко-муңга-даа» диднатпаан.

Херектиң учурун тода-рады-биле Президент Ш. Д. Ооржак, республика-ның Чааа, шүүгү сайды С. С. Күжүгетти баш-тады комиссияны тургу-стан. Оон тодаратканы ам-гы үеде самолет, шынап-ла, найысалдың аэро-порттарың бирээниде туруп турар. А оңу эгидиң алыр ыңды-ла амгы эвес. Самолеттуң турганы болган кадалгалы дээр аэропорт 200 миллион рубль негеп турар. Ону Кызылгач чедир кээриңге база 27 миллион рубль чарыдалыңа Чазак хуралыңа С. С. Күжүгеттиң дыңадыгыңа

малар хулээп ап, баш көндүр чай чок ажалдап орамын кижир бо-ла көрүп болур.

А пенсия, пособие үе берген үеде аныкты шуут чыккан, улам чай чок алаар, А ол үеде Динзюмаа Херек-оол улуг дына ундарав, кырган-ава, кырган-ачалары өвилден-ээлдек хулээп алгаш, пенсия үлгелгези шал-гыңың эртинир турар.

Шынап-ла, харылаа сал-гырыңдан үениң дөрт эргил-ден эгелээш үнелген чон үзүббес дээр-ле шы.

Делгер КАА-ООЛ Бай-Тайга кожуң.

Тыва Республиканың Президентизи парлалта албаны.

ЧОНУ ҮЗҮЛБЕС

Бай-Тал суурда харылаа салгырыңа улуг эвес кол-лективти амгы үеде Динзю-маа Херек-оол Херек уду-руп турар. Ол харылаа сал-гырыңың эргелекчиси болуп чээрби амык чылдың иш-тинде узуктелишкени чок бо хүнерге чедир вид-е ажалдап турары бо. Дин-зюмаа Херек-оол аңа алаа ажалдаан чылдырыңың тын-диге чоңуң хундуктелия чаалап ал чорору үе се-гилдиг, ажал-ыңикне бердин-ген кижилериниң бирээзи. Со-лун, сеткүү чыгыдалыңа оло-бо сайгаран, ыңай-бээр чоруткан, бикжең, телеграм-

Тыва Республиканың Президентизи парлалта албаны.

Тыва Республиканың Президентизи, Дээди Хуралы болган Чааа аар болган үр аарааның соонда, 75 харлап чораш Ады-чуртуң Улуг дайыңың болган күш-ажылдыг хоочуң, Совет Эвилелиниң Маадыры Николай Николаевич МАКАРЕНКОНУН

мөчөчүн хараад-биле дыңагылашкан, оң төрелдерин-ге болган чоок кижилерине ханы кажыдалды илери-дин тур.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ПРЕЗИДЕНТИНДЕН, ДЭЭДИ ХУРАЛЫНДАН БОЛГАН ЧАЗААНДА

Тыва Республиканың Президентизи, Дээди Хуралы болган Чааа аар болган үр аарааның соонда, 75 харлап чораш Ады-чуртуң Улуг дайыңың болган күш-ажылдыг хоочуң, Совет Эвилелиниң Маадыры Николай Николаевич МАКАРЕНКОНУН

База катан автобаза дугайында

ХУУЖУТКАШ, БУУРАТКАН

Чагырылдуулар турган үеде кижилерин күрүне мөчүлүң, дарлап турган деп алгырып шаг-ла болдуусу. Ынчан чыл санай дык хой улуг-биче бугурулгелер ажаллаа кирип, чуртталга тууду сайзырап турду. Ол дугайы ам чуулаашкан-да ажы чок боор. Билдингир. Ынчалдаа-да хуужуудуңаңың тугуңуң аңа-биле «шаап халдаш», чамдыктарың «күстүге дүшкө», хамык каваның сир-дедир кыл-ып каваның ам шуут ыттан-пастыр бис. Туз-түс кижир-лерин, бүлүктөрүн өңү-рөөрчүсүн апарган туудулар, бугурулгелер кыгма керек боор. Оон-моонор чынар барды, деткиң көнүр дээр-ге «кирдиң холуң лаше сүпт» деп чеме дыңаар ол-ла.

Чок туудулар шаарага бер-ген туурдулар.

Амгы-хууда автобазаның тынын алыр бодал-биле эрткен чылын «Шыңга» ын-да болуп турар байдалың дугайың бикжең мен. Чоок-та чаа оңу хоораның чоок-кавы органиастаарың, хуу кижилери кара туразында ажаллап, тоймагал эгелер бээр база-ла парлалга дамчыштыр дыңадыр ур-га таварыштым. Бо дугайыңда чугаа кожуң чагырыкчы-зы К. Т. Кууларын кабинет-диге база болдулаан.

Ажылга шаптыктап турар силер — деп, бааза-ның начальниги Петр Хир-бээ эрткен чылын баазага басып чорумда кыйланды.

— Бо корреспондентигиң судка бээр чүве. Бистиң үдү-гүлдер турар — деп, бугу-рулгениң улуг буггалтери Людмила Казакова кожуң даргазының орлакачызы Н. К. Балуевтиң кабинетин-де шуут шоглаар чыгыс болду.

Хууразың-чайыразың Бо-ларын-биле ымакташың деп бодан алган мен. Хайың-дыртып алган «кадыны» бот-тарыңа чизин деп аңа-биле — Ажынысты автобаза даргалары алгаш барды, үн-диге каапты — деп, кожуң-да арат ассоциациязыңың даргазы Борис Кошкаты дү-вүрүп чуулааарга, катан эгилер укурга таварыштым.

Чүвениң учуру мындыг. Коңуг кысказы-биле та-йылбырлап берейн. Хуужу-дукта эгелеп, ваучерлер та-

дун дургузуңда тонап каап-кан болган. Автобазаның ажилчыңары «чарык дес-пиле» хөөвөр арткан.

— Хамык ажы-төлүмнүң ваучерлери, Саян ажып турган рейстерим халас барды. Чыл чыгыс ажал чок орап учурга база таварыш-кан.

Ол бугу дээр чүгүле 170 муң рубль алдым. Ыттан эртинер деп чүвени ам-на көрдүм — деп, бааза-ның мурнакчы чоллаачызы Алексей Сафронов карааның чачы кел чазып чуулаашкы-ра, эр кижи бенин човай бээр чорду. Арыг-шыңы са-ныкылыңа кылган болза, ыңдыг чууга кайың үнүп чурду деп!

Тоймагалаткан автобаза ыңды-ла ыңнаан. «Чогуң соонда чуудурук чайбас» дээн ышкан, ыңт чок олуруп база болур. Ынчал-за-да ТР-ниң Чааанда ауто-транспортту харылап турар удузукчулары, Ту-дугу ямызы, Чааақта өңү комитеди (ол автобаза республика өңүчү бооп турар) сондаарга амды-ралды утуп алганы хому-данчыг. Бо чылын Тыва Республиканың Чаааның шилтириниң суугар Шагаан-Арыга хем портуң тудары көрдүңер. Туудукчулара болган порт ажалданчы-ларыңа чурттаар оран-сава бээр керек. Автобаза бугуң-бүрүн турган болза, туудуга таваржыр машина-техника белең турбас ийне-л! Бугурулгени хуужут-каш, хоозураткан удузукчу-лары болгаш оларның дет-кичилерин хемчээр, тор-гак болза эки. Харын-даа кеземче херээн бенин отту-руп болур хире тоомча чок, кара туразында аажылааш-кыңа аңа турганың дем-делгес арга чок.

Кежин-оол ЧӨРЕВЕ. «Шыңгы» тускай кррр.

Март 14-те ТР-ниң Чааанда В. Д. Кемер-оолдун санал-дап кирип келгени, 64 млрд. 501 млн. рубль нинти чаргалдарың көрүп турар. 1995-1997 чылдарда арат, тараачын (фермер) ажал-агыларга деткиме көргүзүрениң программазың Чазак кежигүнери эгилде бер болгаш тодарыдал-лар-биле хулээп ал, бады-лаан.

Арага аймаан респу-бликаже кир сеертуруңуң, оңу садыгларыңың, садарын лицензияларыңың, арага садыглаашкыңың хынал-га алырыңың хемчеглериң ТР-ниң Чааа ап турза-да, ол ам-даа четес болуп турарын Чазак кежигүнери демделгеш.

Күрүне курлазырың, садыңың болган чоңуң амырал хандырылгызыңа херектериниң талазы биле ТР-ниң комитетиниң дарга-зы П. Н. Ходыревтиң кирип келгени «Тыва Республикага ээитир сунсарыңа бол-ган пивону үрүмкөп са-дарыңың болган оңу са-дыгларың лицензияла-рыңың чурумун бадылаар ду-гайында» айтырыгың чуу-лашкан, эдилгелер, негел-де, тодарыдалдарың ки-рип тургаш, тускай доктаа-ды хулээп алган.

Стандарттар болган тех-никтиң негелделгере дүш-пес арага кылганың чан-гыды-биле республикаже кир сеертуруу уламчыла-рыңа. Бо талазы-биле Шивилг, Алаш посуулар-ны лицензиялар берип турар органырың, аңаг аймааның шыңарың кынаа лабораторияларың ажал-дыңа бар четестерини дугайында шыгысы чууга бол-ган.

Арат, тараачын (фермер) ажал-агылар болган көдээ ажал-агы кооперативтериниң IV республика кооп-ференциязыңың делегаттарыңың шүтүмчүлөгү аны-гыңыңың болган саналда-рыңың өөренип көргөш, оңу боттандыра-биле ажал-дап кылдыңаң хемчеглер дугайында доктаал хулээп алдыңаң.

Арат, тараачын (фермер) ажал-агылар болган көдээ ажал-агы кооперативтериниң республика Ассоциациязының президентизи

(Бистиң көрр.)

Тилелгениң 50 чылынга

ЧҮРЭЭМ САРГЫЫР-ДЫР

ТОЖУ ЧОНУ АНАА ОРБААН

Ада-чурттуң Улуг дайынын эгелээнин Тоюнун чону Тыванын өскө черлеринден шала озадалап динчандык болза, «Бүгү-ле чүвени — фронтта!» дээр ТАР-нын нам, чаазанын кыйырынын изи-биле деткенишкан, боттарындан хамааржы ажал херекти кылгып эгелээң. Ол үедө кожууга орус чон эвезин эвес турган: Тоора-Хем, Салаам, Сыстыг-Хем, Севин суурларга чурттап, Аар Севин Ушле-Хөлдүк балыкты артыларынче ажаллап турганар. Олардан шериг хүлээлгелин назылып хамааттар 1942 чылдың эгезинде фронттуке уруксуурдуктан ачтангылар. Фронтчуларын хой кезини ыяш белеткээр, балык тудар артылар дегер ажаллап турган болганда, оларнын орун содул, кадыг ажаллап кылдыр херэжон чоңа болган ыдыг ажаллап ажаллап чообаан тываларга онаашкан.

Тоюнун ачыллары, балыкчылары, ыяш белеткечилери ол чылдарда бир хүтүнчү тывыжың фронтта бүрүтү-биле бээр ажаллап турганар. Ол чүд дээр, ачы кижи 10 чүд дээр, ачы кижи 16 килограмм балык азы ач эди бээр ол-дур ийин. Ол-а үедө Сыстыг-Хемини ыяш белеткечилери Кызыл чыгыш сезон үезинде 5-6 муң кубометр тудуг ыяжын салдадып чедирип турган. Ыяш салдадып бадырарыга дуржулгалыг, ол ажалла мергежээр орус лоцманнарның фронттуке чогууна-биле оларнын орунуга артың кырган ийөөлөр Нагбин, Тянги, Саюков олар-биле нады ажаллап турган. Тыва салыкчылар тыптып, ыяжын кол-чүдү хады, шивн ыяш белеткээр турган. Чоорту тыва лоцманнар тыптып, Хүт ухарын ажыр бевин ыяшты салдадып бадырар кээр апарган. Оларга Мерген, Ондабай, Василий Луговик, Чанчыбай, Кол дээр, оон-да өскө эрес эрлер көүдөрү келген.

Бир солун чүве — Хүт ухарын, ажыр чик, ыяш болду чүдө хады, шивн эвес, тудуга чугуда херек материал — аар дят ыяшты база салдадып бадырарыг эгелээни. Херек кырында чүү болганын дээр, аар дят ыяш салдадырарыга харын эптиг, ухарың күштүг силгинге эмин эртер чыгагыла, салдып бажыңдап кергилерин бевин үрел-бесе болган-биле тавымы талыг болган. Оон эгелээш, кожуун девискээринден дят ыяш хой-биле ажыгалга кылчаар кирген. Ол-а салдадып аныяг ажалчыларнын сал даарына, ыяш салдадып бадырарыга өредип ап, олар шүптү соолунде көзп колхозтажыкынын үезинде ыяш белеткелнге, ону салдадып бадырарыга эч илпейкчилер болду. Кызылдын тудуг-суурунун өвүдө-сайзыралыга улуг үлүүн киргенер.

Дайы чылдарынын үезинде фронтта белек, дузалык чыгырыга тожу чон-бүгү Тываның арат-чону-биле бир дөмей, ийел-кайгы киришкен. Коюунуң чыгыш чуртчулар фронтта 300 ажыг эки ачтарын, он муң ач ийин эдиң, хой өлүктү (санал, түнүп, даңкылап турган чүве болза та жеке), акына-тегилчти, балык эддин, илги-хепти, азы-чөмчү чыгып туруктан. Ач, балык эддин адыр болза, он-он тонна. Ач эддин белеткел чорударына Хоядар Кол, Хоядар Шокар, Ошүжүк Кол дээр шыкшып ачылар оңа шыктыгарал турган. Ач эддиң, өлүк белеткелнге херэжон ач чылдар Серен Бараан, Елизавета Керен болган оон-да өскөлерин кириген үлүү мактал турган. Даарыкчы, хошөөр аныяг кыс Тонайбан Кол ийел-кейги ажалды дээр, шүмү мөөн белек девискээринде биле калы Кызыл Шеригини чаалажып турган черинге белек чедирип, солдаттарга, командиртерге болууну хой-биле белек тысырынга киришкен.

Тоюнун херэжон чону ханың, халаттыг дайың шөтүңче ашактарын, оолдарын үлөпкө, оларнын орнуна ачыл, сал даап, ыяш белеткел, мал, ыяш азырап, оран-чүтүн эвизиретпейн, эдлер-биле бир деп ажаллап турган. Эрес-дидим, күш-амалды, тылды мотат чок дайынында не-херээ жемсерне алар кылдыр улуг тураскалды кожуун төвүндө турасканында ханы утга сиңикчон дээрин медегер бирири чугула. Маадрың-даа, маршалды-даа не кижи төрөң. Ыяңа-гаш кым-да кижи незиң кезээ-менгеле хүндүлөп санып чоруур.

ВАЧЧЫ ЛАМДЫН-ООЛ.
Дайынын болган күш-амалдык хоочуну.

Михаил Кумаевич Дончун — дайынын, күш-амалдык хоочуну. Дайы-чага болган тайбың ишке кириңи чораанынын дугайында ооң сактышынын парладымыс.

Араттын Революстуг Шоринге 1941 чылды келдиртин. Баштай Тес-Хемге турган шериг кезээңе, а оон соонда Кызыл хоорайга каттышкан полктун капитан Давааның командалык алыгы шериг эскадронунга шериг алыбын эртерип турдум. Ыяңа Ада-чуртуң Улуг дайынын чыгыш фронттуң үези турган. Алыгы шериг дайыңчыларынын аразынан эки тура-биле дайыңче чоруур изиг күзелин илестерер хой турган чүве болгай. Улуг-биче кижилерин аксындан «Дузалык» деп ыдыктыг сөс дүшпейн, бүгү чоңуң хей-адын көдөрү күчүлүг шим-чедикчи турган.

Дайы-чагае айттарынын муруну чарында «Дузалык дамы дуза» дээр, ийи алыты белек комиссия-зынга хүлээдин бердим. Совет хоорай, суурларын дайыңдан хостаары дээр-ле, Тес-Хемини Кызыл-Чыра сумузунга хамааржы өскөртүң хенаж булунум Барың-Нарынын амыр-тайбын амырларды дээр тулчу-дур деп медегер билеп турдум. 1943 чылдың күзүңе Ак-Эриктин Тере-Хөл сумузу чурттуг Солн Минчөөлүн олту, эжим Алдын-Херел-биле дайыңче айтандымыс.

Сибириниң 8 дугаар дивизиянын 31-ги полкунуң 4 дугаар астыг эскадронунга турдуус. Командириниң капитан Тулун Балдан олту Кеңил-оол, а комиссарымыс — Моигуш Байыскан.

Москва чогуунда станица-бык бистерия, тыва эки туроччулар. Москваң Чоон чүк улустарынын университетин өөренип турган тыва туроччулар. ТАРнын Москвада элчи чериниң төлөөчүсү белек шериг ака-демыяныга өөренип турган генерал-майор Шоома суг-тура хаалаң, кара маң-биле «ураадыл» киригивисе, Ровно хоорайнын кыдында немецтерин камгалалы турган чады эжелеп алыдымыс. Оон соонда демир-орук вокзалыны бистик эскадрон шүрүп кире берчеш, дайынын сывырттап дестиринкен. Ровно дээр тулчуушкунга бистин тыва эки турачылардан дайыңчы огуна таваржып, амыр-тайбын чарыгланган база бар болду. Ол тулчуушкун үезинде мээр карамаңа бир эжим олтуру, а Улуг-Хем чурттуг Михаил Сувдуй багылаатты.

Сурмичи суурга болган секириги алышыкыга тыва эки турачылар эрес-дидимн көргүскөнөр. Дубно хоорайга бир тулчуушкун үезинде будум-белек балыкчылар болган мен. Кеңип чораан салымн шитин хан дола бээр, завод командиринге илестеримге, мени госпитальге чорудупкан. Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жок кадыг-дошкун болган, Ровно хоорайнын чанынга чедө бээривисе, айттардан дүжүреш, чыскаагаш, бир улуг оңар черге кири берди. Анаа дайың-даа күлээп ап турар дайыңчылар база турду. Минюмет-чик 4-5 совет шериглер-дир Кеңил-оол эгеледи: «Бирини завод өскө тала-жыг, ийини завод өскө тала-жык!» Хавак кырынга үнүп кээривисе, дайынын тавызыңдан үлөмөт-биле алып-ла эгелээң. Ону көрүп кааш, коргар чүрек-даа чок тура хаалаң, кара маң-биле «ураадыл» киригивисе, Ровно хоорайнын кыдында немецтерин камгалалы турган чады эжелеп алыдымыс. Оон соонда демир-орук вокзалыны бистик эскадрон шүрүп кире берчеш, дайынын сывырттап дестиринкен. Ровно дээр тулчуушкунга бистин тыва эки турачылардан дайыңчы огуна таваржып, амыр-тайбын чарыгланган база бар болду. Ол тулчуушкун үезинде мээр карамаңа бир эжим олтуру, а Улуг-Хем чурттуг Михаил Сувдуй багылаатты.

Сурмичи суурга болган секириги алышыкыга тыва эки турачылар эрес-дидимн көргүскөнөр. Дубно хоорайга бир тулчуушкун үезинде будум-белек балыкчылар болган мен. Кеңип чораан салымн шитин хан дола бээр, завод командиринге илестеримге, мени госпитальге чорудупкан. Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жок кадыг-дошкун болган, Ровно хоорайнын чанынга чедө бээривисе, айттардан дүжүреш, чыскаагаш, бир улуг оңар черге кири берди. Анаа дайың-даа күлээп ап турар дайыңчылар база турду. Минюмет-чик 4-5 совет шериглер-дир Кеңил-оол эгеледи: «Бирини завод өскө тала-жыг, ийини завод өскө тала-жык!» Хавак кырынга үнүп кээривисе, дайынын тавызыңдан үлөмөт-биле алып-ла эгелээң. Ону көрүп кааш, коргар чүрек-даа чок тура хаалаң, кара маң-биле «ураадыл» киригивисе, Ровно хоорайнын кыдында немецтерин камгалалы турган чады эжелеп алыдымыс. Оон соонда демир-орук вокзалыны бистик эскадрон шүрүп кире берчеш, дайынын сывырттап дестиринкен. Ровно дээр тулчуушкунга бистин тыва эки турачылардан дайыңчы огуна таваржып, амыр-тайбын чарыгланган база бар болду. Ол тулчуушкун үезинде мээр карамаңа бир эжим олтуру, а Улуг-Хем чурттуг Михаил Сувдуй багылаатты.

Сурмичи суурга болган секириги алышыкыга тыва эки турачылар эрес-дидимн көргүскөнөр. Дубно хоорайга бир тулчуушкун үезинде будум-белек балыкчылар болган мен. Кеңип чораан салымн шитин хан дола бээр, завод командиринге илестеримге, мени госпитальге чорудупкан. Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Ада-чурттуң дайыныга киришкен. Ада-чурттуң дайынын ордениң II чергелери-биле база ТАР-нын Күш-ажылы ордени-биле шаңдатым.

Дайында келгеш, 1945-жылдарда Ак-Эрикке партия комитетинин секретарына ажалдадым, а 1951 чылда Сталин аттыг колхозко хову бригадирлей бердим. 1952 чылда Кумаа олду контр Соян Биче-Са-

жог кадыг-дошкун болган, Ровно госпитальга эмнедип турумда, база бир халап болган — немец самолеттарын оңтаң бомбазының бирээңи госпитальга дүшкен. Аңа-көмбө бузулдуңдан база болуп, улуг айыалта таваржыпай дигир артым. Ай ажыг үедө эмнедип келдим. Удываанда Дэдди командь-лашчы И. В. Сталинниң айтышыкынын бузаар тыва эки турачыларын төрөң Тыва-азыңче чандылар дээр ме-дээ келген. Биче-кыс-биле иелээ эмнедип чыдырмыс-та, эскадрон эмчизи Тулун Хүргүлек госпитальдан уга-дурал алды. Орук ар-Коврон хоорайнын госпитальына база эмнедип турдум. Дайың-чагае кады айтканан эжим Соян Алдын-Херел база менде-чагай төрөң черинге ээл чедип келеш. Ак-Эрикке ажаллап, чурттап чораан, дайынын уржундан херэ-чүрчүн азындал барды. Оон хой саныг ажы-толу чоңуңа төлөнтү кижилер болуп ажаллап чорлар.

Николай Николаевич МАКАРЕНКО



Ада-чурттуң Улуг дайынын хоочуну, Совет Эвилелиниң Маадрың Николай Макаренко амыр-тайбын чарып чоруткан.

Н. Н. Макаренко 1920 чылдың июль 14-те Красноярск крайиниң Красноярск районуна Быскар суурга болуун таванып өсүлгө төрүттүнгөн. Сес чүд школазын доосанда, хем суд-школазын баштай матрос, оон соонда моторист болуп ажаллап чораан. Аэроклуб-база өөренип турган. Салым-чааның, күш-ажыла ыяж оолдүг келичү өскө илестерип, планьжы чыгып илестерип улуг турган. Ыяңа-гаш оон салым-чолуңа дайың шаңдатын.

1943 чылдың январьда Николай Макаренко шериг школазын доосанда, коммунал чевин ону Ленинград фронттуңче чоруткан, ол болуун дайынын орунун таванып улуг хыдымыс 504 чевин-болуучу эгелээң. Оон таванып улуг бузаа-леттирген хосраыкче чаза тыварып киришин бир чугула углангышындыр турган. Гитлерчилерин көл-чалыг контрачалдын ойтур шаап турган. Ол тулчуушкунга дээр Н. Н. Макаренкога Совет Эвилелиниң Маадрың атты тывысқан.

Шаднал дептеринде мыл-

Н. Н. Макаренко 1946 чылдан эзелеп, Кызыл чурттап берген. Кызыл АТН-нын начальнигин, республиканың «Сельхозтехника» каттыжымшынын даргазын оракачызынга, республиканың бойдук камгалал иштиндеги даргазына, дайың болган күш-ажыла хоочундарынын чөвүленин даргазына ажаллап чораан.

Н. Н. Макаренкоң дугайында чыгыктыг тураскал бистин чүректеринисе кезээде артар.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ •

ИРГИТ ШАГДЫРЖАПТЫҢ КУБОГУ ДЭЭШ

ТАРЭ, ТАРН ТК-ларың чыңине секретары чоран Иргит Чыгынович шагдыржаптын кубогу дээш чаңгы болган маргылдаа Бай-Даг суурга ийи хун дургузда уругулчүлөөн. Маргылдааның бири хунүде эр, херэжен хол бөмбүкчүлери болгаш хол-шыдыраага кожуунун суурларындан, Тес-Хемден, Балтазын КИТУ-зундан келген спортчулар маргышканар. Хол бөмбүгүнө херэженериниң 9, эр улусун 10 командазы күжүн шенешкенер. Мурнуку чылдарда кыдыг аяланың спортзалына болуп турган болза, бо чылын Култура бажында аяктыткан спортзалга болганы спортчуларын өөргөн. Хол бөмбүкчүлериң аразына маргылдааның бири хунүнде эгелээш эр спортчулар аразына Моренниң, Эрзинниң № 1, Бай-Даг командалары аштырышкын чок, уурданыкчыларын чыгың биле удул, боттарына үнелиг санарын ак келгенер. Чидиг демиселдин түңнө-

лардан Айлазат Сагды (Бай-Даг), эң эки камгалакчы Бай-Даг ортумак школазың онгу класың өөреникчи Миладда Отсур олар тускай шаңналарга төлөтүскү болганар. Кубоктары тускайлаң, чараш кылган школазың күш-ажылы башкызы Сергей Тамы-Сюрюнүң ус-шевер ажылы көрүңүчүлериң үнелиги алган. Үчүн ийи мөгенин хурэжине анык-даа, хоочун-даа мөгелер киришкен. Шамба-лыгдан хоочун мөгө Влади-мир Монгуш шүүлөң, Нарын-дан Вадим Кыргыс үжүүр былашкан. Хурэш төнгөниң соонда, чамлык көрүңүчүлөр суму чергелиг мөгө хурэжине республика чергелиги шырык мөгелерни хурэштирбес болза эки-дир дээр саналары база кирип турдулар. Ындыг маргылдааның эртирер болза, суму чергелиг анык мөгелер өздүлөңгө аяктык болуп дээр саналга болум хумда база каттыжар кижи-дир мен. Кызыл-оол КУУЛАР. Эрзин кожуун.

ХААКЧЫНЫҢ ЧЫРЫТКЫЛЫГ АДЫНГА

60 чылдарда хаак спортчуна Тыва Республиканың каш дакыр чемпиону чоран Маадыр оол Донгакович Биче-оолдун чырыткылыг адынага тураскааткан республика чергелиг хаак маргылдааның Чаа-Хөл кожуунун төвү Чаа-Хөл суурга, оң төртүңгөн черге эртирген. Маргылдааның кол судьязы Тамара Сотнам: «То-мааның!» дээр командалык береш, ук маргылдаага республиканың анык-бүрү булуңуна 41 спортчу чыгып келгенин илеткелди. Чаа-Хөл кожуун чырыткылыг дарагы Намба Биче-оол байыр чедирбес, 60 берге үеде орук чармалдарыңдан шүүтүрүмөңи, сураптыг хаакчының шаңналы дээр маргылдаага кирип келген хаакчыларны чыгыг сөстөр биле уткуп ап, оларга спортчу чедишкенини куаан. Дараазында тус чериниң суму чагырганың дарагы Зоя Монгуш сөс ачүве чугаалаң. Төрөлдерин мурундан Маадыр-оол Донгаковичниң дунмазы, кожуунун хереклекчилер нийтелиниң кол бухгалтери Ажымаа Викторияевна Биче-оол ырак-узак черлерден маргыш чедип келген хаакчыларга өөрүп четтиргенин илереткен соонда маргылдааның тугу көдүртүңсн. Хаак оруунуң баштакчы-

Алексей Оюн (Кызыл) алган. Республиккада билдинер апарган анык мөгө Аян Сараның анык-аачы Тамара биле Кара-оол бо маргылдааның деткичтери болганар. Шаңналар Чаа-Хөл сууруң төп столовазына болган. Спортчулары шүүтузун халаска чемгерген. Тийлекчилерге дриг ирттерин, чемпионо кожалары тыг-выскан. Тускай шаңналар база арбын болган. Маадыр-оол Донгаковичниң улуг угазы 60 харлыг Чалбаа Манжа чыгылган чоңуну баарына туруп келген, маргылдааның анык кириңкичтериниң бирээзи Туран школазың өөреникчи Сергей Коныевке 10 муң рубльди белек кылдыр суунуп, бичи орус оолдун маргылдаага бир дугаар киришкеш, эки түнөлдөг болганына сепкилден өөрүп, оң бодун чаптап маадаан. Туруп келген кижи бүрүзүле бодунуң аарып турган спортчузунга тускай шаңналарын, сүй белектерин тыгысып турган. Маргылдааны республиканың биче чемпионоды кылдыр хаакчыларын үнелээниге чаа-холчулөр өөрүп артан. Демчик ДЕГУТ. (Понорарың — «Шынын» агар саныга).

БИСТЕ ЧӨПТҮГ ЧОРУК ЧОК

Мөң бо чагааны албан парлаарын дилдим, эргим редакция. Чүге дээрге, ону пошчалаң, дашымы үрүң-ниң төлөз ч-ри-иле харылажып алырыңа буяның киңилер тытып өзөр чадаас. Тывадан, Россиядан үнү чорууну күзеп турар мен. Бистин мында кандыг-даа чөптүг чорук чок, хооилууда сагыштымаң турар. Шүүтү чүве күрүне дүжүм-териниң мөгени чорууда тутуран Мен 4 уругул бот не кижи мен, уругларымга күрүне кандыг-даа дуза чедирерим турар. Ам үш хар чедир уруг азыраарыңың шөлээңде олурар мен. Уруум мениниңтиң аар хевир-биле аарып турган, эмиңер ону эмнээринден ой-талап, инвалид болуңту тургуспаң. Бодум халас эмне-дир өргөм чок болган. Бистин республикада чүгө-ле шыдадыг кижилерге дуза чедирим турар. Оларга хөй-хөй миллионнарга чээлини берип, машина, квартира садып алыр арганы берип турар. Бистин мыдыр арын чок адуу-аггарымыкка бистерлен алган ашка-төгериң-биле бичиң-балаттар садып бердип. Оң алгыда, күрүне дүжүм-теринге 15 чедир ивартир саткан деп билдир мен. Мен уругларымга хеп садып бээр акша дилеп чалган наан мен, ыңчангаш уруум школа бенин барбаан. Бо берге үеде кым менээ дузалың ужурадуң чүвөл? Мен «Эрбек» совхозка каларың кылдыр аякылдан турган мен. Оң соонда керээм хуусаа-ым төнөөңгө лекрет шөлээж ундум. Бергеден келгеш, совхозтан чер хөлээлеп ал-

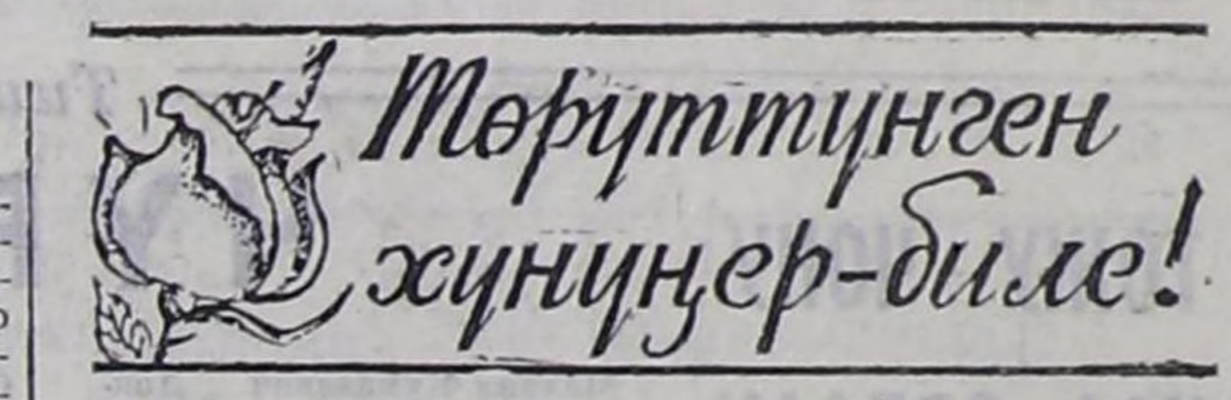
ТР-ниң Федералдыг почта харылаазының эргелели Кызылда складтардан дараазында чүүлдерин садып турар: — УАЗ машиналарын бүгү хевирлерин, — автомашиналарын бүгү кезектерин, — «Оливетти» деп касса аппараттары (күрүне реестринде кирген), хоолгалаар техника, бижик кагар машиналар, телефакс калькуляторлар, Оливетти чарыгдал материалдары, — Бо бүгү дериг-херекселдерге магадылал 12 ай иштиңде. — СДБ-2 «Оливетти» дээр акша санаар машиналар, — телефон аппараттары. Чонун хергелел бараанары: — чазын, күзүн кедер тоннар, эр чүвүрлер, костюмнер, — конфеталар, индий шайлар болгаш өске-даа. Кээр чери: Кызыл хоорай, Кочетов кудумчузу, 53. «Тройка» дээр магазин. Телефоннары: 2-41-14, 3-06-10, 2-54-03. «Тыва Коммерция-Харылааштырылга Компаниязы» акционерлиг нийтилеп 1994 чылдың ажылының түнөлдөрүн өзүгаар, 1995 чылдың март 20-ден апрель 20-ге чедир үеде Кызыл хоорайда Калинин, 17 бажыңга, хунун-не 13 шактан 17 шакка чедир дивидендлерин (конкаа) чылда салган акшаның нинти түңүңгө оонаштыр 700 хууну немец төлөп берип эгелээр. 1995 чылдын апрель 20-ниң соонда чедир албаан дивидендлерин акционериниң чурттап турар черлеринче почта дамчыштыр шилчидер. Юридиктиг акционерлерге дивидендлерин оларның банкыларда агар саннарыңче шилчидер.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 661000. Түргүзүчүлери: ТЫВА РЕПУБЛИКАНЫҢ ДЭДШ КУРАЛЫ, ЧАЗАА БОЛГАШ СОЛУШУН КОЛЛЕКТИВИ. Кола редактор В. Ф. ЧАДАМБА.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ КОЛЛЕГИАЗЫ: П. С. Базыр (кола редакторун орадакчызы) А. В. Моңгуш, А. О. Окуер (харысалагы секретары), М. М. Сова (кола редакторун орадакчызы), П. С. Эрзег. РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кола редактор — 3-43-34; өөргөн кижилер хулаа алыр чер — 3-34-26; кола редакторун орадакчылары — 3-33-91, 3-34-17; харысалагы секретары — 3-34-92; орадакчылары — 3-45-93.

ХОП-НУГУЛДУ БОЛДУРБАС

Красноярск крайның чамдык массалыг информация чепсектеринде бот-догунаан Тыва Республикага демократияны хөгжүдериң нарын айтырларың боттуг байдалдан өскертип, шын эвес чырыдып турар чүүлдериниң удаа-дараа үнүп кээп турар апарганы хараданчыг. Бистин хөй националдыг республикависта чөптүг шын чорутту өскөрүп, хоп-нугул колдаан материалдары парлап турар чорук кончуг озадыг болгаш бистинң найыралдыг харылаазымыкка чүгө шаптык учураштырар болгаш дедирленнишкни оруунче кирип болур. И. Клебанский дээрзи «Очевидец» деп солунуң 7 дугарыңга «Ыраккы Тыва» деп чүңүлү 1995 чылдың февраль 23-те парлаткан, ол ышак 1994 чылдың январь айда «Красноярский комсомолец» солунга «Россияның мурнуу чүгүңде мөдүлөң дегин» деп чөнтөзгил материалды парлан. Национал болгаш социал эптеш чок чорутту кысып, бир национал чөңгө өскөргө бастыр дээр хоонер кирген ыдыг өөдөжөк мате-



Бистин эргим дунмавыс Ольга Маадыевна КӨКЕ бөгүн 40 харлаар. Бойдус камгалал яамызыга экономика килдизиниң эргелекчи болуп, хөй чылдарда ажылдаан. Эш-өрүңүң аразыңа хундүткелдиң, дузаарак, ээлдег дунмавыс чүве. Акы-угбаларыңа, ченелериниң эргим. Бир оолдун ийи кыстың ынак авазы. Төрүттүңсн хунун таварыштыр аңаа изиг байыр келдиришпаң, аас-некикти, кадыкшылды, частан башкы чектериниң соңдеп тур бис, эргимизис. Кызылда акылары, ченелери, честелери, угбалары, думалары, дап турар. Хундүлүг угбавыс думаларыңа чөңгөңиң бооп чоруур. Сагыш човангыр, дузаарак, үңген-кирген чоңуңа, эш-өрүңге хундүлүчөл, биче сеткидиң кижи. Төрүттүңсн хунун таварыштыр ынак угбавыкка изиг байыр баралтатышпаң, кадыкшылды, аас-некикти, ажылыңа чедишкенини, амгыдалыңа аас-некикти кузелис. Думалары Сапта, Сайлык, Салбаай Монгуштар, Кызыл хоорай.

САРЫГ ШАЖЫН КАЛЕНДАРЫ

- МАРТ 16. 7 кызыл меңгилиг, демир соодалдыг, кызыл Айт хуну. Долаан Бурган авыр-радал кезик дилээрине, аңаарыңа тааржыр хун. Хуожук чыт үндүрбөс, мал өзөвөс, чаш уругларга машина-балатка хайгарал чирек хун.
МАРТ 17. Алды ак меңгилиг, октаргай соодалдыг, кызылаз-маар Хой хуну. Каздыг-даа аякылды кылып ботур буяныг хун. Үнүш тарыыр, оура-гына тейлээр, буяң-үлө кылырыңа кончуг тааржыр хун. Хирлиг-чамныг чүүлдер-биле үрелдешпес болза эки.
МАРТ 18. Беш сарыг меңгилиг, суг соодалдыг, сарыг Мечи хуну. Хурээ-хитке тааржыр аякылдар кылырыңа, суг багы аштар, үнүш тарырыңа эки. Сугдан балык тутпас, хем-суг бекталдырбас, канализация аякылы чорутпас болза эки.
МАРТ 19. Дөрт ногаан меңгилиг, даг соодалдыг, сарыг-маар Дагаа хуну. Эмнениң, оң хандылап ижер, бойдуска чүдүрү, бедик черге саң салыр, чажыг чажар хун. Арга-арыг кезип, бойдуска уур багай чүвө кылып болбас хун. Үнүш аймаа тарыыр болза, кончуг чорумчылыг хун.
МАРТ 20. Үш чок меңгилиг, ыш соодалдыг ак Бит хуну. Устунде хун ышкыш бойдус хуну. Оң-сиген, ыш сымпас, үрөвөс хун.
МАРТ 21. Ийи кара меңгилиг, салгың соодалдыг, аксымаар Хаван хуну. Нияттиң-биле кончуг кадыг хун. Кадыг аякыл-ны кылыр, хай-оңчыг-биле демисекир, хурум үндүрер хун. Мөчөн кижи ажаавас, идик-хеп чүгөс, аштанамас хун.
МАРТ 22. Бир ак меңгилиг, от соодалдыг, кара Түсө хуну. Буяныг хун. Бачытарын-дан адырлыг бурган мурнуга миннишкни кылыр. Арга-дара ишпес, аас-дыл кылбас арыг хун, одун аштар, чемгерер.
МАРТ 23. Тос кызыл меңгилиг, дүвүрак соодалдыг, карамаар Инек хуну. Күш-күчүлүг хун. Дужал-чарлык үндүрер, буяң көргүзериңге кончуг эки. Удуртур-баштар черде ажылдан чоруур кижи-лериниң хуну. Чер каспас хун.
МАРТ 24. Сос ак меңгилиг, демир соодалдыг, көк Пар хуну. Кадыгымаар хун. Улуг кадыгымаарга хундүктөл кылыр. Наржы баган чүүл кылбас, ыдыг бодал-сагыш сагынамас хун. Демир-дестен серемчилдиг болур.
МАРТ 25. Чеди кызыл меңгилиг, октаргай соодалдыг, көксү-маар Тоолай хуну. Долаан Бурганга тейлээр, кезик дилээр, өрү чажыг чажар, өрүчү кылыр, буяң-некиги аас-дыл кылбас, арга-дара ишпес хун.
МАРТ 26. Алды ак меңгилиг, суг

ЧАРЛАЛДАР

Тыва Республиканың күрүңнүң харылаа болгаш информатика бодурлугези «Харылаа-Банк» дээр Москваның коммерция банкызының Тыва салбырын хандырып эгелээни-биле холбаштыр, 1995 чылдын март 14-тен эгелеп, банк реквизииттерини өскерилгенин бодунуң клиенттеринге дындадып тур. Санажыр агар саны 428004, ФФО 49304737, корреспондент агар саны 700161137. Тайылбар алыр телефоннары: 2-16-84, 3-14-28. Туран — Тоора-Хем аразының кыкшы оруу болгаш Көк-Тейде Каа-Хемни кешкен дош оруу 1995 чылдың март 6-дан эгелеп хагдынганын «Тыва автоорук» төлөвилел-септелге-тудуг катты-жыкшыкыны дындадып тур. Тыва Республиканың Калдык камгалал яамызының дужаалдарга болгаш шынылгаларга салыр танмазын оор алганы-биле, ону күш чок деп санаар. Тыва Республиканың Калдык камгалал яамызынга доктаамал ажылдаар, бедик мергежилдиг машинакчы херек бооп турар. Шалыны 140 муң рубль. Кадр килдизинге кээп билип алыр. Телефону 3-53-90. Эрес-оол Садыгжыевич Донгактың адыга Кызылда № 3 ОПГУ-нун 19/0 чылда тыгасыкы сериязы ИГ, № 507744 электрик-мониторун херечилди чыгенин барындаалааш, ону күш чок болган деп санаар. Омак Спартакович Долзаттың адыга тыгасыкы Долзаттың адыга тыгасыкы, БАЗ-2105 автомашинаның техникти паспортун чыткен. Оларны тыпкан кижилер Тив-тов кудумчузунда 15 дугаар бажыңның 63 дугаар өрээлэчиг экнээр. Телефону 3-10-33. Силерни улуг шаңна-нал манап турар. Ажылдан чоран эезинде чоңуңа хундүктелдиң, ак сеткидиң аякылдан чоран өг-булениң ийи дугаар огул бооп төртүтүңгөн кижи. Кызыл хоорайның № 2 школазын чедишкениң медалыңа азыраарыңа 1973 чылда шериг албанын эртиргеш, Кызылдың башкы институтун дооскан. Оң-ла чылын Чадааның № 3 школазына математика, күш-культура башкызына аякылдаан, спортчу күрүне лыжейиниң сургуу-лук бичи огул бири классчы, хеймер уруу салкты. Монгуш-оол Адываарович өг-булениң үлгүлериң ала, ынакшылың чөңгөңиңи бооп чоран. Монгуш-оол Адываарович Ооржактың дугайында чырыткылыг тураскала оң эш-өрүңүң, чок кижилериниң сагыш-сеткилиңге кезээде артар. Бөлүк эш-өрү. Бистин ынак ачавыс, кызыл хоорай чырыгарыңа, кожуунуң иштиги херектер килдизинге, эш-өрүңүңе, кудаларымыкка четтиргениңи «Шын» солуну дамчыштыр илереттис. Уругларымдан. Тыва Республиканың Дээди Хуралының Секретариаты Дээди Хуралдыг Секретариатының нийти килдизиниң эргелекчиси Раиса Васильевна Макаренкога оң бээ, Совет Эвилелиниң Маадыры Никодий Николаевич МАКАРЕНКОНУң мөчөзүн-биле холбаштыр ханы кажыдалды илередип тур.

«Тыва агроулетпур тудуг сервис» акционерлиг нийтилеп тарымал тоорук үзүн бир килограммын 9000 рубльге садып турар. Кээр чери: Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 144 бажын. Телефоннары: 4-18-59, 3-26-73, 4-15-67.

МАРГЫЛДААЖЕ ЧАЛАЛГА

Март айның 23-26 хуннеринде Тыва Республиканың Күш-культура болгаш спорт комитетинин чанында Дээди мергежилдин спорт школазының бири чери дээр база Россия Федерациязының хулер медалының эдилекчизи чоран Вадим Суворович Балчыракка тураскааткан бокс маргылдаазы Өвүр кожуунуң төвү Хандагайты суурга болуп эртер. Ук маргылдаага Абаканың, Черногорскиниң, Тыва Республиканың эң шырык боксерлары кир-жир.

ШАҢНАЛДАРЫ: В. С. Балчырактын хүре-жил чораның 63,5 килограмма бири чер алган мөгени 1 млн. рубль-биле шаңнаар. Өске дензи-лерге тилдөөннерни ирт, серге, хой болгаш акша шаңналары-биле шаңнаар.

Маргылдаага киржиринче Вадимниң эштерин, бокска хандыкшылдыг бүгү кижилерни чалап тур бис. Өвүр кожуун чагыргазы. Кожуунуң спорт комитеди. Тываның Аныктар ассоциациязы.

10.00, 12.00, 14.00, 15.00, 18.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Наняты для убийства» 13.00, 15.00, 17.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Сокровища Монте-Кристо» 14.00, 17.00 шактарда. «ОТЧУГАШ»: «Неслание в Сэтле» 12.00, 14.00, 16.00, 18.00 шактарда.

МАРТ 16-ДА НАИЫРАЛ: «Рай» (Индия, 2 сериялыг) 10.20, 13.40, 17.00 шактарда. Видеозалга: «Алиса, сер!»

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Монгуш-оол Адываарович Ооржак Барыш-Хемчик кожуунуң Дөң-Терезинге малчын өг-булениң ийи дугаар огул бооп төртүтүңгөн кижи. Кызыл хоорайның № 2 школазын чедишкениң медалыңа азыраарыңа 1973 чылда шериг албанын эртиргеш, Кызылдың башкы институтун дооскан. Оң-ла чылын Чадааның № 3 школазына математика, күш-культура башкызына аякылдаан, спортчу күрүне лыжейиниң сургуу-лук бичи огул бири классчы, хеймер уруу салкты. Монгуш-оол Адываарович өг-булениң үлгүлериң ала, ынакшылың чөңгөңиңи бооп чоран. Монгуш-оол Адываарович Ооржактың дугайында чырыткылыг тураскала оң эш-өрүңүң, чок кижилериниң сагыш-сеткилиңге кезээде артар. Бөлүк эш-өрү.

Бистин ынак ачавыс, кызыл хоорай чырыгарыңа, кожуунуң иштиги херектер килдизинге, эш-өрүңүңе, кудаларымыкка четтиргениңи «Шын» солуну дамчыштыр илереттис. Уругларымдан. Тыва Республиканың Дээди Хуралының Секретариаты Дээди Хуралдыг Секретариатының нийти килдизиниң эргелекчиси Раиса Васильевна Макаренкога оң бээ, Совет Эвилелиниң Маадыры Никодий Николаевич МАКАРЕНКОНУң мөчөзүн-биле холбаштыр ханы кажыдалды илередип тур.

АГАР САНЫ: «Тыва соцбанк» № 363505. Тыва Республиканың Парлаалы болгаш информатика талазы-биле Күрүне комитетиниң типографиязы: Кызыл, Шетиник болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1.